

Konferencja Łąkarska — „Roślinność łąkowa a warunki siedliska” (Wrocław 17–18 IV 1964)

W dniach 17 i 18 kwietnia 1964 r. odbyła się we Wrocławiu konferencja Sekcji Łąkarskiej Komitetu Melioracji, Łąkarstwa i Torfoznawstwa, V Wydziału PAN.

Na konferencji wygłoszono 22 referaty. Ogromna część referatów dotyczyła wpływu warunków siedliskowych na zbiorowiska łąkowe, półnaturalne i zagospodarowane. Ważnym zagadnieniem były również wpływy zabiegów pielęgnacyjnych na skład runi łąkowej i wydajność masy siana.

Mimo, że udział w konferencji brało grono specjalistów z różnych ośrodków naukowych: wyższych szkół rolniczych, uniwersytetów oraz instytutów resortowych i PAN, dominowały referaty ujmujące zagadnienia zbiorowisk roślinnych metodami fitosocjologicznymi. Czystych metod typologicznych użyto tylko w jednym przypadku (mgr Churska IMUZ — Warszawa); drugi referat dotyczył podwójnej charakterystyki zbiorowisk roślinnych, przeprowadzonej metodami typologicznymi i fitosocjologicznymi, a w trzecim z tej serii starano się przedstawić podział typologiczny na tle zespołów roślinnych w ujęciu fitosocjologicznym (dr S. Grzyb IMUZ — Warszawa).

W większości referatów i dyskusji zwrócono większą uwagę na metody fitosocjologiczne, jako bardziej szczegółowe w wyróżnianiu zbiorowisk roślinnych, pozwalające na przeprowadzenie analizy florystyczno-ekologicznej w każdym konkretnym płacie łąki i pastwiska, nie tylko naturalnej roślinności, ale również łąk zagospodarowanych. Za pomocą tych metod można także wykazać naturalną dążność siedliska w tym lub innym kierunku.

Fitosocjologia łąkarska (stosowana) znalazła wreszcie swe właściwe miejsce w zagadnieniach łąkarskich. Z osiągnięć jej korzystają już w pełni łąkarze, używając metod fitosocjologicznych nie tylko do klasyfikacji i wyróżniania zespołów roślinnych, ale również do badania naturalnej dążności zagospodarowanych siedlisk (doc. dr Z. Hrynczewicz). Nie bez znaczenia była tu metoda typologiczna wprowadzona przez Bury-Zalewską i Prończuka do zagadnień łąkarskich. W metodach typologicznych, aczkolwiek ujmujących zagadnienie nieco inaczej niż w fitosocjologii, wyróżnia się typy siedlisk na podstawach florystycznych. Badania prowadzone tymi metodami zbliżyły łąkarzy do fitosocjologii i pozwoliły poznać lepiej zbiorowiska łąkowe. Fitosocjologom zaś wskazały, że zagadnienia łąk, to nie tylko systematyka fitosocjologiczna, ale również wartość potencjalna siedlisk i wartość pokarmowa siana. Dzięki metodom typologicznym fitosocjologia znalazła podatny grunt do rozwoju wśród specjalistów łąkarzy i dziś jest przez nich wysoko ceniona. Nie należy jednak przeceniać tych osiągnięć, gdyż w niektórych referatach i głosach w dyskusji padały również słowa krytyki pod adresem fitosocjologii, zwiła-

szcza nomenklatury, kopiowania zespołów, wyróżnionych poza granicami naszego kraju i przenoszenia ich do warunków u nas panujących. Wyłoniła się potrzeba wprowadzenia nomenklatury polskiej dla zbiorowisk łąkowych, dostosowanie systematyki do warunków Polski itd.

Próbe w tym kierunku starał się przeprowadzić doc. dr M. Jasnowski dla torfowisk Pomorza Zachodniego. Nomenklaturę polską wprowadza on jednak trochę formalistycznie, gdyż najczęściej tłumaczy nazwy łacińskie na polskie, co nie zawsze oddaje właściwe cechy ekologiczne i florystyczne zbiorowisk. Na przykład zbiorowiska z klasy *Phragmitetea* — jako torfowiska szuwarowe, rząd *Phragmitetalia* — jako szuwaru wodne i błotne (pobodnie jak w „Szacie Rośliny Polski”); związek *Phragmition* — szuwar wodny, a związek *Magnocaricion* — szuwar błotny. Zespoły z tej klasy określane są jako szuwaru: błotny, trzcinowy, mannowy, turzycowo-mannowy, mozgowy, darniowo-mozgowy. Część zespołów ze związku *Magnocaricion* określa referent mianem turzycowisk jak: turzycowiska z turzycą sztywną (*Caricetum Hudsonii* Koch 1926), podzespół tej asocjacji — turzycowisko z turzycą sztywną szuwarowe (*Caricetum Hudsoni* var. z *Iris pseudoacorus*) itd. W klasie *Scheuchzerio-Caricetea fuscae* referent wyróżnia trzęsawiska i mokradła oraz mszary minerotroficzne (rzędy), dalej nazwy są dla wszystkich jednostek fitosocjologicznych urabiane od wyżej wymienionych. W klasie *Molinio-Arrhenatheretea* doc. Jasnowski podaje systematykę tylko dla rzędu *Molinietalia* — łąk okresowo wilgotnych. Asocjacje w tej terminologii posiadają nazwę „łąki”: rdestowo-osrożeńiowe, rdestowo-ostrożeńiowa koniczyna, łąki ziołoroślne, wapienne łąki trzęślicowe, lub kwaśne łąki trzęślicowe itd. Nazwy proponowane przez referenta są nieraz bardzo długie, wielocłonowe i nie zawsze mogą być przydatne dla celów praktyki łąkarskiej. Inicjatywa doc. Jasnowskiego jest bardzo cenna. Potrzeba stworzenia polskiej nomenklatury dla zbiorowisk roślinnych jest coraz mocniej odczuwana przez coraz większe grono naszych fitosocjologów i łąkarzy.

Drugim ważnym zagadnieniem podjętym przez doc. Jasnowskiego jest propozycja nowego ujęcia systematyki zespołów dla zbiorowisk torfowiskowych Pomorza Zachodniego. Zmiany proponowane są minimalne i odnoszą się przeważnie do podzespołów i wariantów oraz gatunków lokalnie wyróżniających poszczególne jednostki fitosocjologiczne. Proponowane zmiany, nie obejmowały jednak zespołu *Caricetum rostrato-vesicariae* (Koch 1926), mimo że wielu referentów wskazywało na wykluczanie się, z powodu odmiennych wymogów ekologicznych, dwu gatunków: *Carex rostrata* i *C. vesicaria* (Zimna, Denisuk). Prawdopodobnie w warunkach torfowisk Pomorza Zachodniego jest inaczej.

Pozostałe referaty dotyczyły opracowań fitosocjologiczno-ekologicznych określonych dolin rzecznych, lub łąk górskich Beskidu Śląskiego. Dr Zarzycki przedstawił stan zbadania łąk pod względem fitosocjologicznym. Jak wynikało z jego referatu obecnie istnieje już około 100 prac łąkarsko-fitosocjologicznych, jednak stopień zbadania kraju jest nierównomierny. Najlepiej zbadane są tereny Tatr i Podtatrza, Wielkopolska, Pomorze Zachodnie, Lubelszczyzna i Mazury. Stosunkowo słabo środkowa i wschodnia część kraju.

Prace typowo łąkarskie obejmowały zagadnienia zmian składu gatunkowego i wielkości plonu pod wpływem różnych zabiegów pielęgnacyjnych, wysokości koszenia, zalewów, stosowania herbicydów itd.

Z ciekawszych zagadnień łąkarskich należy wymienić referat mgr S. Matuszewskiego, omawiający plonowanie łąk zagospodarowanych metodą płużną i pełnym obсіewem w okresie dziesięcioletnim. Referent wykazał, że plonowanie łąk zmienia się znacznie z ich wiekiem i to nie tylko wysokość plonu, ale również skład gatunkowy. Trwałość łąk zagospodarowanych jest również zależna od ro-

dzaju gleby. Na glebach mineralnych degradacja łąk zachodzi znacznie wolniej niż na glebach torfowych.

Referat mgr Bury-Zalewskiej omawiał roślinność darniową wąwozów i zboczy lessowych na tle rzeźby i zróżnicowania mikroklimatycznego. Referentka oparła się na dokładnych badaniach mikroklimatycznych siedlisk i wskazała na wyraźne różnice mikroklimatyczne, istniejące na zboczach północnych, południowych i dnie wąwozów. Zbocze południowe charakteryzuje się wysoką temperaturą powietrza i gleby oraz małą wilgotnością gleby. Zasiadła je jednak bardzo wiele gatunków roślin kserotermicznych, które mogą być wykorzystane jako naturalne zabezpieczenie przeciwerozyjne. Należy wzmocnić zainteresowanie botaników i ekologów tymi ciekawymi roślinami, zbadać ich ekologię i biologię rozwoju, aby stworzyć bazę nasienną dla wprowadzenia tych roślin na właściwe dla nich siedliska. Zespoły kserotermiczne dla zabezpieczenia stoków przed erozją nie są należycie wykorzystane, zwłaszcza w przypadku zaniechania upraw gleby na stokach. Główny nacisk referentki położony był na studia ekologiczne *Medicago falcata*, rośliny bardzo cennej w zabezpieczeniu przeciwerozyjnym oraz posiadającej wysoką wartość gospodarczą.

Bardzo interesujący był również referat doc. dr J. Prończuka na temat oceny łąk na podstawie szaty roślinnej. Referent przedstawił metody wskaźników ekologicznych do oceny wartości warunków siedliskowych i wartości paszy na podstawie gatunków roślinności łąkowej. Samo zagadnienie nie jest nowe. Oparto się w tym przypadku na wzorach Ellenberga i Ramińskiego, jednak wykładniki przeliczono i przystosowano do warunków Polski. Wykładniki ekologiczne były już stosowane do charakterystyki siedlisk leśnych (Fijałkowski), jednak Prończuk do zagadnień łąkarskich użył je po raz pierwszy.

Ponieważ coraz częściej opieramy się na gatunkach roślin jako wykładnikach warunków siedliskowych, należy zwrócić większą uwagę na badania w kierunku autekologii, by móc bardziej dokładnie korzystać z cech diagnostycznych samej roślinności, która jest najlepszym fitometrem zmian zachodzących w siedlisku.

Konferencja Wrocławska poświęcona zagadnieniom roślinności łąkowej i warunkom siedliska była bardzo celowa i osiągnęła spodziewane rezultaty. Wymiana osiągnięć fitosocjologów i łąkarzy praktyków pozwoliła na wyłonienie problemów wspólnie interesujących tych specjalistów, w związku z intensyfikacją rolnictwa w najbliższej przyszłości. Głównym zagadnieniem postawionym na przyszłość była sprawa pastwisk, dotychczas zaniedbana zarówno ze strony praktyków łąkarskich jak i fitosocjologii stosowanej. Dalszym i niemniej ważnym zagadnieniem jest ekologia poszczególnych gatunków roślinności łąkowej, ze zwróceniem większej uwagi na rośliny motylkowe, które nie tylko podwyższają wartość produkcyjną siedlisk, ale również stanowią główną bazę białkową paszy, zbieranej z trwałych użytków zielonych. Postulowano również pozostawienie dla celów badawczych pewnej części naszych użytków zielonych w stanie półnaturalnym w różnych regionach naszego kraju. Na terenach tych można będzie badać trwałość zbiorowisk łąkowych. Poza tym mogą być one naturalnym rezerwuarem do czerpania z nich materiału roślinnego dla łąk zagospodarowywanych, do wyodrębniania ekotypów i gatunków właściwych dla naszych siedlisk łąkowych. Tworzenie i utrzymanie w stanie półnaturalnym „rezerwatów łąkowych” jest konieczne dla utrzymania wysokiego poziomu bazy paszowej. Takie rezerваты mogą być cennym zapleczem w dobie wzmoczonej melioracji i całkowitego zagospodarowywania użytków zielonych. Trwałość bowiem łąk całkowicie zagospodarowywanych jest ograniczona i wymaga dużych nakładów oraz stałych zabiegów pielęgnacyjnych.

Na podstawie dwudniowych obrad ponad stu specjalistów: łąkarzy praktyków, fitosocjologów i melioratorów wyłoniono następujące wnioski: 1) przeprowadzić

badania nad łąkami półnaturalnymi i naturalnymi, które nie zostały jeszcze zmeliorowane i zagospodarowane, by posiadać pełny obraz zbiorowisk roślinnych „pierwotnej roślinności” łąkowej, 2) zwrócić większą uwagę na zagadnienia pastwisk i to zarówno pod względem fitosocjologiczno-siedliskowym jak i pastwiskowo-użytkowym, 3) wydzielić regionalnie określoną ilość użytków zielonych jako tereny użytkowane niezmiennie (zbiorowiska roślinności pierwotnej), mające znaczenie podstawowych baz badawczych, 4) zwrócić większą niż dotychczas uwagę na badania ekologii i biologii poszczególnych gatunków roślin łąkowych i kserotermicznych (np. *Medicago falcata*), 5) powołać komisję do ujednoczenia metod badawczych i opracowania polskiej nomenklatury zbiorowisk łąkowych.

Konferencja była bardzo dobrze przygotowana pod względem organizacyjnym i technicznym, za co należy się podziękowanie organizatorom, szczególnie pracownikom Katedry Uprawy Łąk i Pastwisk WSR we Wrocławiu. Stroną ujemną konferencji była zbyt mała ilość czasu na dyskusję, przy dużej ilości referatów. W przyszłości należałoby ograniczyć referaty do kilku problemowych, a więcej czasu poświęcić na swobodną wymianę myśli i poglądów wśród licznie zebranych specjalistów z różnych ośrodków badawczych.

H. Zimny